

SÜT AKRABALIĞI

Arş. Gör. Dr. H. Murat KUMBASAR*

Rada` (Süt emmek): ra-da-`a kökünden mastar olup lügatte, "memeden emmek" manasındadır. İstılahta ise, en az dokuz yaşında olan bir kadının sütünü, vakt-i mahsusta bir çocuğun midesine girmesidir. Bu kadın ister bakire, ister ölü, ister hayız görmemiş olsun müsavidir. "İrda" süt emzirmek, "inürada'a" ve "rida" ise iki çocuğun aynı memeden süt emmesidir.¹

Konunun İslâmi açıdan detayına girmeden önce, anne sütü hakkında kısa bilgi vermede fayda mülahaza ediyoruz. Süt, "yeni doğan yavruyu beslemek için dişi memeli canlıların salgıladıkları bir sıvıdır" şeklinde tarifi edilmektedir. Bu genel tanım, farklı branş ve ihtisas alanlarına göre değişiklik göstermektedir. Meselâ, bir beslenme uzmanı, sütün en mükemmel gıda olduğunu söyleyecektir. Fakat modern araştırmalar, vücudun ihtiyacının çok kompleks olduğunu, alınan gıdalarda 30 çeşit farklı maddenin bulunması gerektiğini, bu maddelerin hepsinin bir gıdada bulunmasının mümkün olmadığını, ancak sütün hepsini değil ama çoğunu içerdiğini ortaya koymaktadır. Sütün besleme değerini göstermek amacıyla, canlıların en hızlı büyüme devresinde yalnız sütle beslenmesi, bunun en güzel misali olarak gösterilebilir. Yeni doğan bir çocuk, doğum ağırlığının iki misli ağırlığına ilk

*Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Hukuku Öğretim Elemanı

¹ Rağıp İsfahani, *Müfredat fi Garibi'l-Kur'an*, Daru'l-Marife, Beyrut, ts. s. 196; Konevi Kasım, *Enisü'l-Fukaha*, Daru'l-Vefa, Cidde, 1987, s. 152; Şirbini, Muhammed, *Muğni'l-Muhtac*, Eser Kitabevi, İstanbul, 1985, III: 414; Ebü Ceyb Sa'di, *Kamûsu'l-Fıkhî*, Daru'l-Fikr, II.bs. Dimaşk, 1988, s. 149; Erdoğan, Mehmet, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, Rağbet Yay., İstanbul, 1998, s. 379

altı ay zarfında anne sütü ile beslenerek ulaşmaktadır. Bu yönüyle bebeklik döneminde sütün mükemmel bir gıda olduğu söylenebilir. Ancak, sütün yavrunun ergin hale gelinceye kadarki döneminde tam bir gıda olmadığı, bazı elementlerin noksanlığı sebebiyle birtakım hastalıkların (anemi vb) oluştuğu müşahede edilmiştir. Çünkü bu canlıların kanlarındaki hemoglobin azalmaktadır. Bu maddenin azalmasına sebep ise, sütte, yeterli derecede bakır ve demirin mevcut olmamasıdır.²

Süt C ve D vitaminleri açısından fakirdir. İnsan sütü, inek sütünden 2-3 misli daha fazla C vitamini ihtiva etmekte ve hiçbir kayba uğramadan çocuk tarafından alınmaktadır. Bununla beraber inek sütünün önemli bir kısmı hava ile temasında oksitlenmek suretiyle yok olmaktadır. Sütte demir ve bakırın azalmasına karşılık, yeni doğan ve sütle beslenen yavruların hızlı büyümelerinin sebebi, karaciğerlerinde bu elementleri depo etmiş olarak dünyaya gelmeleridir. Depodaki mineraller, belli bir periyot müddetince yalnız sütle beslenmelerine yardım etmektedir.³

Kimyagere göre süt, çok kompleks bir sıvıdır. Hiç kimse sütte mevcut olan maddelerin ya tamamını bilmemekte ya da bilinen maddeler hakkında fazla bilgiye sahip olmamaktadır. Buna rağmen analizciler sütte mevcut maddeleri altı grupta değerlendirmektedirler. Bunlar su (%87), yağ (%3.9), süt şekeri-laktoz- (%4.9), kazein (%2.9), albümin (%0.6), kül (%0.7) maddeleridir. Yeni doğan çocukların beslenmesinde insan ve inek sütünün kullanıldığı bilinmektedir. Bu iki sütün bileşimleri karşılaştırıldığında farklı oldukları göze çarpınmaktadır. Inek sütü, insan sütüne göre fazla miktarda kazein ve kül, az miktarda albümin ve laktoz ihtiva etmektedir. Bu sebeple öteden beri inek sütü sulandırılarak bebeğe verilmekte, kazein ve kül konsantrasyonu

² Herrington B.I. Süt ve Sütün İşlenmesi (çev. Ahmet Kurt), Ankara Üniv. Basımevi, Ankara, 1968, s.15-18.

³ Herrington, s.17-18

ayarlanmaktadır. Şüphesiz bu sulandırma laktoz, yağ ve albümin konsantrasyonunun azaltılmaktadır. Her canlıya en mükemmel gıda, kendi annesinin sütüdür. Bu, insan yavrusu için de böyledir diğer canlıların yavruları için de böyledir. Şurası unutulmamalıdır ki yedeğinde demir, bakır vb maddeleri getirmiş olan yeni doğmuş yavru, sütü alınca süt onun için mükemmel bir gıda olmaktadır. Mamafih inek sütü ile bebekleri beslerken, bu sütün buzağılar için en iyi bir gıda olduğu unutulmamalıdır.⁴

Araştırmacıların ortak kanaati şudur ki sütün bütün özellikleri, henüz ortaya çıkarılmış değildir. Sütün çocuk üzerinde oluşturduğu fizyolojik tesirleri, bugün tamamen inkişaf etmiş değildir. Süt, muamına oluşunu hala devam ettirmekte ve üzerinde çalışmalar sürmektedir. Meselâ, bir araştırmaya göre, eğer anne rahatsız edilerek heyecanlandırılmışsa ondan süt emen çocukta aynı şekilde ıstırap duymaktadır. Bilindiği gibi korku anında, kana bazı hormonlar karışmakta ve bu suretle vücuda yayılarak fizyolojik bazı reaksiyonların meydana gelmesi temin edilmektedir. Eğer bu hormonlar süte geçecek olurlarsa sütü alan çocuklarda, annelerinde olduğu gibi reaksiyonların meydana gelmesi mümkündür.⁵ Hasta olan bebekler ve prematürel (erken doğanlar) dahil olmak üzere, ilk 6 ayda bebek için en uygun gıda, sadece anne sütüdür. Anne sütü, bebekle anne arasında duygusal bağı artırır. Bu bağ, annenin bebeğine daha yüksek sorumlulukla bağlanmasına yol açtığı gibi, aynı zamanda bebeğin dış dünya ile olan ilişkilerini de daha uyumlu hale getirir. Şurası da bugün artık kesin olarak bilinmektedir ki, anne sütü, beyin gelişimine katkıda bulunmaktadır. Zira beyin hücreleri için gerekli yağ oranları, en iyi anne sütü ile sağlanmaktadır. Uzmanlar, anne sütündeki yağ asitlerinin beyin gelişimini artırdığını savunmaktadır. Nitekim anne sütü alan bebekler, daha sağlıklıdır. Anne sütü, bebeğin bağışıklık sisteminin en büyük destekçisidir. Bebeklerin en

⁴ Herrington, s.21-29

⁵ Herrington, s.28

sık yakalandığı enfeksiyon hastalıklardan olan kulak ve solunum yolu enfeksiyonları, anne sütü alanlarda daha az görülmektedir. Bunun dışında; menenjit, idrar yolu enfeksiyonu, ishal, şeker hastalığı gibi kronik hastalıklar, alerjik hastalıklar -egzama, astım, gıda alerjileri- anne sütü alanlarda daha az görülür. Bağışık sistemi yeterince gelişmemiş prenatüre bebekler, anne sütünden özellikle çok yarar görürler. Emziren annede ise meme kanseri, yumurtalık kanseri ve kemik erimesi daha az görülür. 6 aydan fazla emziren annelerde gebelikte alınan kilonun verilmesi daha kolay olur ve ruhsal olarak bu anneler kendilerini daha iyi hissederler. Çocuklarının daha sağlıklı olup, daha az hastalanması, anneler için ek bir mutluluk kaynağıdır.⁶

Amerikan Pediatri Akademisi, sütünün az veya çok oluşuna bakmadan annelere çocuklarını bir sene emzirmelerini tavsiye etmektedir. Yeni doğan bir bebeğin anne sütünden başka hazmedebileceği, daha besleyici ve daha kolay hiçbir besin yoktur. Anne sütü ile beslenen bebeklerin ağız, çene ve diş yapıları daha hızlı ve sağlam gelişir. Düzenli anne sütü üreten hormonlar, anneye rahatlatıcı bir etki yaptığı gibi bebeğe de rahat ve sıcak bir bakım sağlar. Anne sütü daima bulunabilir, daima sıcak ve daima sterilidir.⁷

“Süt” hakkında bu kısa malumatı verdikten sonra, kendi annesinin sütünün dışında başka kadınların sütünün emilmesiyle oluşan “süt anne” konusuna geçebiliriz. Yukarıdaki bilgilerden de anlaşılacağı üzere, çocuklarda özellikle bebeklerde anne sütünün fizyolojik olarak büyüme ve gelişmelerinde büyük bir önemi haizdir. Bu fizyolojik etkinin yanında psikolojik ve ruhî etkilerinin olduğu da inkâr edilemeyecek bir gerçektir. Kanaatimizce, İslâm hukuku da bütün bu etkileri dikkate alarak, süt emenle-emziren arasında bir

---

⁶ Yaşar Altın, **Anne Sütü**, İnternet, AnneCocuk.com, s.1-2

⁷ Anonim, **Bebek Beslenmesi**, İnternet, Bebek.com Copyright 2000

akrabalık ve karabet tesis etmiştir. Yalnız, bu akrabalık bağı, sadece evlenme yasağı ile sınırlı tutulmuştur.

Süt, çocuğun midesine ister ağzından ister burnundan ulaşsın ya da kendisine meme veya biberon ile verilsin eşittir. Akrabalığın oluşması için, Hanefî ve Malikîlere göre sütün az veya çok olması arasında fark yoktur. Çünkü Hanefî ve Malikîlere göre ilgili ayet ve hadislerde süt emme mücerret olarak kullanılmıştır. Herhangi bir süre ve miktar söz konusu değildir. Ayrıca süt emmek, haram kılmanın kendisine taalluk ettiği bir fiildir. Dolayısıyla bunun azı ve çoğu arasında fark yoktur. Diğer taraftan azı ile de çoğu ile de süt emen, kendisine süt emzirenin bir parçasını alması fiili, tahakkuk etmektedir. Şafîî, Hanbelî ve Zahirîlere göre ise, en az beş doyurucu ve fasıllı emmekle süt akrabalığı oluşur. Çünkü bu mezheplere göre de, eti geliştiren ve kemiği kuvvetlendiren dolayısıyla emziren kadının parçası ve cüz'ü olabilen süt emme, en az bir gün süt emmekle gerçekleşir ki bu da beş kere emmedir. Ayrıca bu fakihlere göre, emmenin sayısını, Hz. Peygamber açıklamıştır. "Bir-iki defa emmek haram olmaz"⁸ ve Hz. Aişe'den naklen "Kur'an-ı Kerim'den indirilen ayetler arasında "bilinen on defa süt emmek, haram kılar" şeklinde bir cümle de vardı. Sonra "bilinen beş defa emmek"le neshedildi. Resulullah vefat ettiğinde bunlar okunuyordu."⁹ hadisleri bunu ortaya koymaktadır. **Süt müddeti**, Ebü Hanife'ye göre otuz ay, yani iki buçuk yıl, Ebü Yusuf, Muhammed ve Züfer'e göre iki yıldır. Malikîlere göre ise, iki yıl veya iki yıl iki aydır. Şafîî ve Hanbelîlere göre iki yıldır. Zahirîlerde ise belli bir müddet yoktur. **Süt emme veya emzirmenin hükmü**, nikahın haram olmasıdır.¹⁰

⁸ Müslim, (Rada'-17), II 1073

⁹ Müslim, (Rada'-24), II 1075

¹⁰ Cessas Ebubekr Ahmed b. er-Razi, **Ahkâmü'l-Kur'an**, Daru'l-hayat-Türas, Beyrut, 1985, III 65 vd. Kâsânî Alaüddin Ebubekr, **edâtu's-Sanâi fi Tertibi's-Şerâi**, Daru'l-Kütübi'l-İlmîyye, Beyrut, ts., IV 6 vd.; İbn Hümmam Muhammed b. Abdilvahid, **Fethu'l-Kadir 'ale'l-Hidüye**, Daru'l-Fikr, Beyrut, ts., III 439 vd.; İbn Kudame Muvaffakuddin Ebi Muhammed, **Mugnâ**, Daru'l-Kitabi'l-Arabî, Beyrut, 1972, IX 191 vd.; İbn Rüşt Muhammed b. Ahmed, **Bidâyetü'l-**

Çağdaş hukuka göre ise, süt emme ve emzirmeden dolayı akrabalık meydana gelmemekte, süt kardeşliği ve süt anneliği oluşmamakta, dolayısıyla evliliğe engel bir durum ortaya çıkmamaktadır. Nitekim Sami Selçuk, bu hususu şöyle ifadelemeye çalışır: "Çağcıl bilime göre, aynı anneden süt emenler kardeş olamazlar ve bu, evliliğe engel değildir".¹¹ Gerçekten bu durum İslâm hukuku ile Çağdaş hukuk arasındaki en mühim farklardan birisidir. İslâm hukukunun "evlenemezler" dediği ve evlenseler dahi aralarını ayırdığı bir çiftti. Modern hukukun "evlenmelerine engel yoktur" diyerek uygun bulması, üzerinde durulması ve incelenmesi gereken bir konu olsa gerektir.

Kur'an Kerim'de ise süt emzirme ve süt akrabalığı ile ilgili yedi ayet bulunmaktadır.

"Anneler çocuklarını iki bütün yıl emzirirler. (Bu hüküm) emmeyi tamam yaptırmak isteyen(erkekler) içindir."¹² Ayetin devamında anne-baba iki seneden evvel memeden kesmek isterlerse, karşılıklı istişare ile rıza gösterineleri şartıyla, bunun mahzuru olmayacağı ifade edilmektedir.

"Sütten ayrılması da iki yıl (sürmüştür.)"¹³ Ayetin zahirinden emzirme müddetinin azamisinin, iki yıl olduğu anlaşılmaktadır. İmamcyn (Ebu Yusuf ve Muhammed) ile İmam Şafii bu görüştedir. İmam-ı Azam ise Ahkaf suresindeki "...Onun bu taşıması ile sütten kesilmesi (müddeti) otuz aydır"¹⁴ ayeti ile otuz aya kail olmuştur. Bu ayetin tefsirinde, hamileliğin en az müddetinin altı ay

---

Müctehid, Kahraman Yay., İstanbul, 1985, II 29 vd; Şirbini, III 414 vd; İbn Hazm Ebu Muhammed Ali b. Ahmed **Muhallâ**, (thk.) Hasan Zeydan Talebe) Mektebetü'l-Cumhuriyyeti'l-Arabiyye, Kahire, 1980, XI 169 vd; Kahraman Yay., İstanbul, 1985, II 30 vd, Bilmen Ömer Nasuhi, **Hukuku İslâmîyye ve İstilahatı Fıkhiyye Kamusu**, Bilmen Yay: İstanbul, 1985, II 81; Zeydan Abdülkerim, "Süt Akrabalığı" (çev: Hasan Güleç), Nesil Dergisi, c.II, sy.7, 1978, s.sy (52-55), s.52; Zuhavli Vebbe, **Fukhu'l-İslâmî ve Edilletuhu**, III bs, Daru'l-Fikr, Dimaşk, 1989, VII 697 vd.

¹¹ Selçuk Sami, **Zorba Devletten Hukukun Östünüğüne**, Yeni Türkiye Yay., Ankara, 1999, s.70.

¹² Bakara, 2 233.

¹³ Lokman,31 14.

¹⁴ Ahkaf,46 15.

olduğuna işaret olduğu belirtilmektedir. Çünkü hamilelikle süt emmenin toplamının otuz ay olduğu, bunun iki yılının emzirme müddeti geriye kalan altı ayında hamilelik müddeti olduğu anlaşılmaktadır. Akıl ve tecrübeler de buna işaret etmekte olup, ceninin oluşması için belli bir zaman geçmesi gerektiğini, bunun da en az altı ay olduğunu söylemektedir. İmam-ı Azam'ın, ilgili ayette hem hamileliğin hem de süttten kesilmenin otuz ay olduğuna dair görüşü mevcut olduğundan emzirme müddetinin otuz ay olması şüphesi bakidir. Binaenaleyh süt hakkındaki evlenme yasağının ihtiyaten otuz aya dikkat gerekir.¹⁵

“(Boşadığınız) kadınlarınız eğer (kendilerinden olan evlatlarımızı) sizin faidenize emzirirlerse, onlara ücretlerini verin. Aranızda (bu hususta) güzelce müşavere edin. Eğer güçlüğe uğrarsanız, o halde (çocuğu) onun (hesabına) bir başka (kadın) emzirecektir.”¹⁶

“Musâ`ın anasına: Onu emzir, ona karşı bir tehlike gelirse kendisini denize bırak, (boğulacağından) korkma, (firakından) kederlenme. Çünkü biz onu yine sana geri döndüreceğiz. Hem onu peygamberlerimizden biri de yapacağız diye vahyettik.”¹⁷

“Biz daha evvel süt analar(ın sütünü emmeyi) haram etmiştik.”¹⁸

“Süt emziren (süt) analarınız ve süt hemşireleriniz (süt cihetinden süt kız kardeşleriniz) size haram edildi.”¹⁹

Kurtubî, Musa (AS) ile ilgili ayeti tefsir ederken, buradaki haram kılmanın, “engelleme” şeklinde haram kılma olduğunu, yoksa bunun şer`i

¹⁵ Razi, Fahrüddin Muhammed b Ömer, *et-Tefsirü'l-Kebîr*, Darü'l-Kütübü'l-İlmüyye, Beyrut, 1990, XXVIII 14; Yazır, Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, Eser Yay. Hlfs. bv, 1971, VI:3845 ve 4343-4346.

¹⁶ Talak, 65 6

¹⁷ Kasas, 28 7

¹⁸ Kasas, 28 12

¹⁹ Nisa, 4 23

manada bir haram kılma olmadığını belirtmektedir.²⁰ Ayet-i kerimelerden anlaşıldığına göre sütün oluşması ne kadar fitrî ise emme ve emzirmenin olması da, o kadar fitridir. Yine aynı şekilde, karabetin ve akrabalığın meydana gelmesi de tabiidir.

Hz.Peygamber (SAV) süt hakkında şu hadisleri buyurmaktadır: "Kemüğün sertleşmesine ve etin oluşmasına sebep olan emmeden başka emme yoktur."²¹ "Bir emme veya iki emme harâm kılınmaz."²² "Ukbe b. Hâris'ten rivayet edildiğine göre o şöyle demiştir: Bir kadınla evlendim. Bunun üzerine, siyah bir kadın gelip, "ben ikinizi de emzirmiştım" dedi. Hemen Hz. Peygamber'e varıp, ona, falanla evlendim, siyah bir kadın gelip yalan yere "ben ikinizi de emzirmiştım" dedi. Bunun üzerine peygamber benden yüz çevirdi Ben de karşısına geçip, o yalan söylüyor dedim O da, "Sizi emzirdiğini iddia ettiği halde bu evlilik nasıl olur? Ondan ayrıl!" buyurdu."²³ Bu konuda genel prensip şu hadisle konulmuştur: "Nesepten dolayı haram olanlar süt emmekten dolayı da haram olurlar."²⁴

O günün Mekke toplumunda süt anne geleneği vardı. Bizzat anne, kendi çocuğunu emzirmiyor, emzirmeye için süt anne arıyordu. Hz. Peygamber kendi annesinin göğsünden süt emmemişti. Ebû Leheb'in cariyesi Süveybe, onu emzirmek için görevlendirildi. Süveybe, Hz. Hamza'yı da emzirmişti. Hz.Peygamber'e Hz. Hamza'nın kızıyla evlenmesi teklif edildiğinde, süt

²⁰ Kurtûbî, Muhammed b Ahmed, **Cami'ü'l-Ahkâm'l-Kur'an**, Darü'l-Kütübü'l-İlmüyye, Beyrut, 1988, XIII 170.

²¹ Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî, **es-Sünen**, Çağrı Yay. II.bs, İstanbul, 1992, (Nikâh-8) I 549

²² Müslim b. Haccâc Kureyşî, **Sahîhu Müslim**, Çağrı Yay. II.bs, İstanbul, 1992, (Radâ'-17), II 1074

²³ Buhârî Muhammed b. İsmail, **Sahîhu'l-Buhârî**, Çağrı Yay. II.bs, İstanbul, 1992, (Nikâh-23), VI 126.

²⁴ Buhârî, (Nikâh-20), VI 125; Müslim, (Rada'-1), II 1068

kardeşinin kızıyla evlenmesinin yasak olduğu gerekçesiyle bunu reddetmişti.²⁵ Kanaatimizce bu durum, Hz. Peygamber'in süt konusundaki hassasiyetinin bir misalidir.

İslâm hukukçularının çoğuna göre, bir annenin kendi çocuğunu emzirmesi menduptur. Ancak çocuğun kendi annesinden başkasının sütünü emmemesi.

başka bir süt anne bulunamaması.

çocuğun babasının olmaması

kendisinin de süt anne tutabilecek bir malının bulunmaması

durumlarında anne, çocuğunu emzirme zorlanır. Bu istisnalar dışında anne çocuğunu emzirmekten kaçınırsa, babanın süt anne tutması gerekir.²⁶ Çünkü Nisa sûresi 233 ayetin devamında, annesinin giyim-kuşam dahil bütün masraflarının buna ücret de dahil olmak üzere babanın ekonomik durumuna göre mükellefiyetin kendisinde olduğu ayrıca başka bir süt anne tutulabileceğinden ve ona ücret verilebileceğine dikkat çekilmektedir.²⁷

Süt akrabalığının evlenmeye engel teşkil etmesi, İslâm hukukuna özgü bir durumdur. Yaptığımız incelemelerde özellikle Dinler Tarihi kaynaklarında (hususen, hukukuyla yaşayan dinlerden Yahudilik de dahil olmak üzere) süt akrabalığı, evlenme engeli olarak kabul edilmemektedir.²⁸ Sadece İslâm hukukunda, süt emme yolu ile de akrabalık doğmakta ve bu, evlilik manîlerinden biri olmaktadır. Türk Medenî Kanunu önce 92 ve 112/3

²⁵ Hamidullah, Muhammed, "Hz. Peygamberin Süt Kardeşleri, (çev: Fahreddin Atar), İslâm Medeniyeti Mecmuası, İrfân Matbaası, İstanbul, 1973, sv.34, s.3-4.

²⁶ Döndüren Hamdi, **Alle İlmihalî**, Altınoluk Yay. Eramat Matbaacılık, İstanbul, 1995, s.311.

²⁷ Yazır, Hamdi, **Hak Dini Kur'an Dili**, Eser Neşriyat, by. ts. II 797.

²⁸ Tevrat, **Kitabı Mukaddes**, Levîliler Bah.18-21, Zafer Matbaası, İstanbul, 1991, s.117-121

maddelerinde bu engeli kabul etmiş ama daha sonra bu engel, kanundan çıkarılmıştır.²⁹

Süt akrabalığı, nesebin haram kıldığı kimselerle evlenmeyi haram kılar. Bunların şümülünü “Emenin emzirene nefsi, emzirenin emene nesli haramdır” ifadesi belirlemektedir. Buna göre sütü emen çocuk, emzirenin bütün yakınları ile akraba olmakta ve onlarla evlenememektedir. Fakat bu akrabalık, evlenememe ile sınırlıdır. Yani süt emmeyle oluşan akrabalık, nass (ayet-sünnet) ile sabit olan hususlara özeldir. binaenaleyh bütün yönleriyle nesebe eşit değildir. Nafaka, miras, velayet vb. neseb hükümleri sabit olmaz.³⁰

Hanefilere göre, bir kere emmekle haramlık sabit olur. Şafîlere göre ise, beş defa emmekle sabit olur. Hanefilerin delili; süt emmenin haramlığı, kadının bir parçası olması sebebiyledir. Çünkü süt, çocuğun gıdasıdır. Gıda bir kere müdesine ulaştınca onun bir parçası olduğu anlaşıldığından haramlık sabit olur. Şafî ise bu meselede Hz Peygamberden rivayet edilen “Süt emme beş defa ile sabit olur”³¹ hadisiyle hüküm çıkarmıştır.³²

Süt emmenin müddeti; yukarıda da belirttiğimi/ gibi Ebu Hanife'ye göre otuz aydır. Ebu Yusuf ve Muhammed'e göre ise iki yıldır. Şafî de iki yıl olduğu görüşündedir ve bunu şöyle savunmaktadır: İnsan bütün cüzleriyle muhteremdir. Sütü de onun bir parçası olduğu gerekçesiyle, muhteremdir. Bunun etini ve sütünü yemek haramdır. Ancak İslâm, bebek için anne sütü elzem olduğundan dolayı sütü, ona mubah kılmıştır. Çünkü onun yaratılışı, anne sütü dışında gıda almasına elverişli değildir. İslâm, işte bundan dolayı süt emme ve emzirmeyi mubah kılmıştır. Çocuk iki yaşına ulaştınca

²⁹ Savmen Ferit-Elbir Halid, **Türk Medenî Hukuku**, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1957, III 340. Karuman Hayrettin, **Mukayeseli İslâm Hukuku**, Nesil Yay. İstanbul, 1991, I 260.

³⁰ Bilmen, II:82; Belik İzzeddin, **İslâmî Hayat (Minhacü's-Salihin)** (çev: Salim Ögüt ve ark), İklim Yay., İstanbul, 1992, II 316

³¹ Müslim, (Rada'-6), II 1075

³² Zemahşeri Mahmut b.Ömer, **Ruûsü'l-Mesâil** (thk., Abdullah Nezir Ahmet), Darü'l-Beşairi'l-İslâmiyye, Beyrut, 1987, s.443-444

başka gıdalar almaya elverişli hale gelir. Bu sebeple iki yıl emzirmeye uygun bulunmuştur.³³

Süt, su vb. sıvılarla karıştığında Hanefilere göre çokluğa itibar edilir. Süt çoksa haramlık sabit olur, azsa haramlık gerçekleşmez. Şafii'ye göre çok da olsa az da olsa haramlık sabit olur.³⁴

Hanefilere göre ölü kimsenin sütüyle haramlık gerçekleşir. Şafii'ye göre gerçekleşmez. Hanefiler görüşlerini şöyle savunmaktadırlar. Süt de (emilen kadından) bir parça olduğu için haramlık gerçekleşir. İnsanın ölü veya hayatta olmasının farkı yoktur. Şafii ise ölüden ayrılan sütün diriden ayrılan süt gibi değerlendirilemeyeceğini savunmakta. İslâmın yasağının sadece dirileri kapsadığını beyan etmektedir. Ölüleri kapsadığını da söylemesinin ancak istidlal ve kıyas olacağını, halbuki bu konuda kıyasın yeri olmadığını belirtmektedir.³⁵

Süt akrabalığı konusu incelenirken, bunun fizyolojik, psikolojik ve hatta sosyolojik boyutlarının da değerlendirilmesinin gerekliliği kanaatindeyiz. Sütün genler üzerinde tesirinin olup-olmadığını, uzmanlarının araştırmalarına bırakmakla beraber süt emziren anne ile süt emen çocuk arasında duygusal bir ilişkinin varlığı, inkar edilemeyecek bir gerçektir. Yine aynı şekilde süt kardeşler arasında da aynı ilişkiden söz edilebilir. Hülasa, süt akrabalar yani anne, baba, dede, nine vs. arasında bu ilişkinin az veya çok varlığından şüphe edilmemelidir.

Emzirmenin ikrar ve şahitlikle sabit olduğunda İslâm hukukçuları arasında ihtilaf yoktur. Fakat şahitlerin sayısında ihtilaf vardır. Bazı fakihlere göre bir kadının şahitliği de kabul edilmektedir. Gerek ikrarla gerekse şahitlikle süt emzirmenin sabit olmasında bu meselenin istisna edilmesine, özenle

³³ Zemahşeri, s.444-445

³⁴ Zemahşeri, s.445-446.

³⁵ Zemahşeri, s.446-447

dikkat edilmesi gerekmektedir. Aksi halde uygun evliliğin olmamasına, bundan daha da önemlisi yok yere ailelerin bozulmasına ve dağılmasına ineydan verilebilir. Burada şahıtlere düşen en mühim görev, emzirmenin nasıl vuku bulduğunu ve emzirme zamanını iyice açıklamaktır. Emzirme fiili gerçekleştiğinde mutlaka kayda geçirilmelidir. Özellikle hastanelerde yapılan doğumlar neticesinde anne sütü dışında süt verilmesi halinde, hangi kadından süt alındığının kayıt altına alınmasına dikkat edilmelidir. Hastane veya doğumevi yetkilileri "süt anne" dosyası oluşturabilirler. Süt veren annelere ücret dahi verilebilir. Çünkü süt emzirme karşılığında ücret alınabileceğinde şüphe yoktur. Ancak hastanede veya evde emziren süt annenin kim olduğunu, süt anne de kime süt verdiğini ve çocuğun kimliğini bilmeli hatta yetkili kurumları bilgilendirilmelidir.³⁶

Şurayı önemle belirtmek isteriz ki, süttten oluşan evlenme yasağının illeti, henüz tam olarak tespit edilememiş olsa bile bunun, Allah'ın emri ve iradesi olduğunu kabul etmek ve O'nun iradesini tartışına dışında tutmak gerekir.³⁷ Fakat emzirme sebebiyle haram oluşun hikmeti hususunda şunlar söylenebilir: Emen çocuk, kadının sütünü emmesiyle sanki onun bir parçası veya kendi öz çocuğu gibi olur. Emzirme dönemi ilk iki yaşla sınırlı olduğu için ve bu yaşlarında alınacak gıdaların da et ve kemik gelişimine fevkalade katkı sağlaması sebebiyle fizyolojik etki sağladığı bir gerçektir. Bu maddî katkı yanında manevî katkısı olduğu da muhakkaktır. Çünkü emzirme, anneliğin en büyük özelliklerindendir. Anne, hürmete layıktır ve hürmet görnesi gerekir. Kadının kendi nesebinden olmayan bir çocuğu emzirmesi, aralarında anne-çocuk ilişkisine dayalı muhabbeti gerektirmesi, bu yüzden akrabalığın oluşması tabii ve akıldır.

³⁶ Zeydan, s.54; Döndüren, s.320;

³⁷ Dağcı Şamil, "İslâm Aile Hukukunda Evlenme Engelleri I", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, c. XXXIX, s.57 (175-232). Ank.Üniv.Basımevi, 1999, s.216.

Kur'an'da kimlerle evlenmenin haram olduğu ve bunun dışında kalanlarla evlenmenin helal olduğu açıklanmıştır. Amca, dayı, teyze, hala çocukları ile evlenmek helaldir. Günümüzde akraba evliliğinin sakat doğumlara sebebiyet verdiği iddiası hararetle savunulmaktadır. Halbuki bu iddia, bütün sakat doğumlara oranlandığında çok cüz'î kalmaktadır. Diğer bir ifadeyle fazla yekûn teşkil etmemektedir. Eğer akraba evliliğinde sakat doğumlar oluyorsa bunu, eşler arasında kan uyumsuzluğunda belki bundan daha da önemlisi süt kardeşlerin evlendirilmesinde aramak gerekir. Çünkü yakın akraba arasında emzirme, çokça görülmekte ve gereken önem verilmediğinden süt kardeşler birbiriyle evlendirilmektedir. Tıp ilminden, ileride bu gerçekleri gün yüzüne çıkaracağı ümit edilmektedir.³⁸

Kadınların zaruret olmadıktan sonra başkasının çocuğunu emzirme konusunda hassas olmaları gerekir. Çünkü emzirme durumu ileride onarılması mümkün olmayan huzursuzluk ve rahatsızlık çıkarabilir. Belki ailelerin parçalanmasına veya yok olmasına sebep olabilir. Buna rağmen yine de emzirmişse yukarıda değindiğimiz üzere unutulmasına meydan vermemek için mutlaka kayıt altına alınması gerekmektedir. Bununla beraber emziren annelerin her yönden sağlıklı olmalarına dikkat edilmelidir. Rastgele kadınların emzirmelerinin, birçok yönden sakıncalı olacağı gözden irak tutulmamalıdır.³⁹

Anne sütünün çocuğun maddî yönden gelişmesine katkı sağladığı kadar manevî yönden de katkı sağladığı muhakkaktır. Gıdaların ruhî yapının üzerindeki olumlu veya olumsuz tesirleri az-çok bilinmektedir. Başka bir kadının sütünü emen çocuk, bir bakıma onunla manevî bir irtibat kurmuş olmaktadır. Annenin ruhundan bir bağ, çocuğun ruhuna uzanmakta, kopması zor bir ilgi kurmaktadır. Bu nedenle kadını saygın bir konumda değerlendiren

³⁸ Pehlivan Rauf, **Büyük Kadın İlmihali**, Milsan Basın, İstanbul, 1998, s.377-378

³⁹ Mavsîlî, Abdullâh b. Mahmûd b. Mevdûd, **El-İhtiyâr li-Ta'îlî'l-Muhtâr**, Çağrı Yay, İstanbul, 1980, III/120; Bilmen, II/92

İslâm, süt evladıyla evlenmelerini haram kılmıştır. Süt emen çocuk, kadının süt evladı olduğu gibi kocasının da süt evladı olmakta, çocuklarının süt kardeşi sayılmaktadır. Bu sebeple, nesep cihetiyle nikâhı harâmı olanlar süt cihetiyle de haram olmaktadır.

Sonuç: İslâm hukukçularının çoğuna göre, evliliği harâm kılan süt emmede aranan şartları özetlersek:

1-Sütü veren ister bakire, ister evli, isterse kocasız olsun, kadın sütü olması gerekir.

2-Sütün, mideye ulaştığının kesin olması gerekir. Mideye ulaşmanın da ağız ve burun yoluyla olması icap eder. (Beslenme gayesiyle yapılan enjeksiyonda da mahremiyetin oluşacağı görüşü mevcuttur.)

3-Sütün başka bir şey ile karışmaması, karıştığı zaman da çoğunluğun sütte olması gerekir.

4-Çocuğun iki yaşını geçmemesi gerekir.

5-Süt emmenin en az bir defa olması gerekir.

Belirlenen bu maddelerden her birinin mezhepler bağlamında, değişik değerlendirmesi ve izahı mevcuttur. Detaylarına fazla girmeden görüş ve ihtilafların özetlendiği beş maddeyle iktifa ediyor, süt akrabalığı hususunda yapılacak bir düzenlemede, zamanın şartları ve gerçekleri istikametinde, mezheplerin farklı görüş ve içtihatlarından istifade edilebileceği kanaatindeyiz. Şurasını önemle belirtmek isteriz ki; süt akrabalığı mutlaka “evlenme manileri” içine tekrar alınmalı, yaratılmış en iyi bildiğine ve tanıdığına inandığımız Yaratan'ın, onun hakkında koyduğu bu yasağa, dikkat edilmelidir.

KAYNAKÇA

- Anonim. **Bebeğin Beslenmesi**, İnternet. Bebek.com. Copyright 2000.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. **Hukukî İslâmiyye ve İstilahatı Fıkhiyye Kamusu**, Bilmen Yay. İstanbul, 1985.
- Belik, İzzeddin. **İslâmî Hayat (Minhâcû's-Sâlihîn)** (çev: Salim Ögüt ve ark). İklim Yay. İstanbul, 1992.
- Buhârî, Muhammed b. İsmail. **Sahîhu'l-Buhârî**, Çağrı Yay. II.bs. İstanbul, 1992.
- Cessas, Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî. **Ahkâmu'l-Kur'an**, Daru İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî. Beyrut, 1985.
- Dağcı, Şamil. **"İslâm Aile Hukukunda Evlenme Engelleri I"**, Ankara İlahiyat Fakültesi Dergisi, c. XXXIX, s.sy(175-182). Ank. Üniv. Basımevi, 1999.
- Döndüren, Hamdi. **Aile İlimhali**, Altınoluk Yay. Eramat Matbaacılık, İstanbul, 1995.
- Ebû Ceyb, Sa'dî. **el-Kamûsu'l-Fıkhî**, Daru'l-Fıkr, II.bs. Dımaşk, 1988.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as. **es-Sünen**, Çağrı Yay. II.bs. İstanbul, 1992.
- Erdoğan, Mehmet. **Fıkah ve Hukuk Terimleri Sözlüğü**, Rağbet Yay. İstanbul, 1998.
- Hamidullah, Muhammed. **"Hz. Peygamberin Süt Kardeşleri"**, (çev: Fahreddin Atar) İslam Medeniyeti Mecmuası. İrfan Matbaası, sş.34, s.sy(3-5). İstanbul, 1973.
- Herrington, B.I. **Süt ve Sütün İşlenmesi** (çev: Ahmet Kurt), Ankara Üniv. Basımevi, Ankara, 1968.
- İbn Hünam, Muhammed b. Abdilvahid. **Fethu'l-Kadîr 'ale'l-Hidâye**, Daru'l-Fıkr, Beyrut, ts.
- İbn Rüşd, Muhammed b. Ahmed. **Bidâyetü'l-Müctehid**, Kahraman Yay. İstanbul, 1985.
- İbn Hazın Ebû Muhammed Ali b. Ahmed **el-Muhallâ**, (thk) Hasan Zeydan Talebe) Mektebetü'l-Cumhuriyyeti'l-'Arabıyye, Kahire, 1980.
- Karaman, Hayrettin. **Mukayeseli İslâm Hukuku**, Nesil Yay. İstanbul, 1991.

- Kâsânî. Alaüddin Ebu Bekr. **Bedâiu's-Sanâi fî Tertibü's-Şerâi**, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye. Beyrut. ts.
- Kurt. Ahmet. **Süt İşleme Teknolojisine Giriş**, Atatürk Üniv. Basımevi, Erzurum. 1987.
- Kurtûbî. Muhammed b. Ahmed. **el-Cami' li-Ahkâmî'l-Kur'an**, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye. Beyrut. 1988
- Mavsîlî. Abdullâh b. Mahmûd b. Mevdûd. **El-İhtiyar li-Ta'fîlî'l-Muhtâr**, Çağrı Yay. İstanbul. 1980.
- Müslim b. Haccâc el-Kureşî. **Sahîbu Müslim**, Çağrı Yay. II.bs. İstanbul. 1992.
- Pehlivan. Rauf. **Büyük Kadın İlmihali**, Milsan Basın. İstanbul. 1998.
- Rağîp el-İsfahanî. **el-Müfredat fî Ğaribi'l-Kur'an**, Daru'l-Marife. Beyrut. ts. Konevî Kasın. **Enîsü'l-Fukahâ**, Daru'l-Vefa. Cidde. 1987
- Razî. Fahrüddin Muhammed b. Ömer. **et-Tefsîrû'l-Kebîr**, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye. Beyrut. 1990.
- Saymen Ferit-Elbir Halid. **Türk Medenî Hukuku**, İsmail Akgün Matbaası. İstanbul. 1957.
- Selçuk. Sami. **Zorba Devletten Hukukun Üstünlüğüne**, Yeni Türkiye Yay. Ankara. 1999.
- Tevrat. **"Kitab-ı Mukaddes"**, Levililer Bab 18-21. Zafer Matbaası. İstanbul. 1991.
- Yaşar. Altan. **Anne Sütü**. İnternet. Anne-Cocuk.com.
- Yazır. Muhammed Hamdi. **Hak Dini Kur'an Dili**, Eser Yay. III.bs. by. 1971.
- Yıldırım. Celal. **Kaynaklarıyla İslâm Fıkhı**, Uysal Kitabevi. Konya. ts.
- Zemaşşerî. Mahmud b. Ömer. **Ruûsü'l-Mesâil** (thk: Abdullah Nezir Ahmet). Daru'l-Beşairi'l-İslâmiyye. Beyrut. 1987
- Zeydan. Abdülkerim. **"Süt Akrabalığı"** (çev: Hasan Güleç), Nesil Dergisi. c.II. sy. 7. 1978.
- Zuhaylî. Vehbe. **el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletuhu**, III.bs. Daru'l-Fıkr. Dımaşk. 1989.